

GİRESUN TELGRAF İDARESİ VE TELGRAFHANE BİNASI (1869 -1904)

TELEGRAPH ADMINISTRATION OF GİRESUN AND THE BUILDING OF TELEGRAPH OFFICE (1869 – 1904)

Mehmet MERCAN*

Özet

Günümüzde kutlamalar hariç, hemen hemen hiç kullanılmayan telgraf, bundan yaklaşık 150 yıl önce en hızlı haberleşme aracıydı. Telgraf dünyada 1840'larda, Osmanlı Devleti'nde 1853 – 56 Kırım Savaşı sırasında kullanılmaya başlanmıştır. XIX. yüzyılın ikinci yarısında ise Anadolu'da yaygınlaşmaya başladığı görülmektedir.

Osmanlı Devleti'nde telgraf hizmetlerinin yürütülmesi için 1855 yılında merkezde telgraf idaresi teşkil edilmesini müteakiben taşra şehirlerinde telgrafhaneler kurulmaya başlanmıştır. Bu birimlerde çalışacak yeterli kalifiye eleman yetiştirmek için de 1861'de telgraf mektebi açılmıştır.

Telgraf hizmetlerinin ülke genelindeki durumu hakkında birkaç çalışma olmasına rağmen, taşradaki telgraf idareleri üzerine yeterli çalışma bulunmamaktadır. Bu yüzden bir yerel çalışma olarak Giresun'da teşkil edilen telgraf idaresi ve inşa edilen telgrafhane binasını ele almayı uygun bulduk. Konu ile ilgili yaptığımız literatür taramasında müstakil bir çalışmaya ulaşamadık. Ancak Oktay Karaman tarafından hazırlanan doktora tezi¹ ile Ayhan Yüksel tarafından kaleme alınan *Doğu Karadeniz Araştırmaları* isimli eserde konu kısmen ele alınmıştır². Yazımızı hazırlarken hem bu çalışmalardan hem de başta Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgeleri olmak üzere, Trabzon salnameleri ve araştırma eserlerden istifade edeceğiz.

Çalışmamızın amacı, bir taşra kenti olan Giresun'da teşkil edilen telgraf idaresi ve inşa edilen telgrafhane binası hakkında öncü bir çalışma ortaya koymaktır.

Anahtar Sözcükler: Giresun, telgrafhane, telgraf, telgraf idaresi.

Abstract

Although today, except celebrations, telegraph nearly is not used widely, some 150 years ago was the fastest means of communication. While the telegraph was used in the world in the 1840s, it was brought into service

* Yrd. Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, TOKAT

*Bu makale 9 – 11 Ekim 2008 tarihlerinde Giresun'da yapılan Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulan bildirinin gözden geçirilmiş şeklidir.

¹Karaman, Oktay, *Giresun Kazası (1850 – 1900)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum 1999, s. 50 – 52.

²Yüksel, Ayhan, *Doğu Karadeniz Araştırmaları*, İstanbul 2005, s. 111 – 114.

in the Ottoman Empire during the Crimean War of 1853-1856. After the second half of the 19th century, it could be seen that the telegraph became widespread in Anatolia.

After the Telegraph Administration was established in 1855 in Istanbul in order to be governed of telegraph services in the Ottoman State, telegraph offices were opened in other cities of the country. In order to educate the qualified personnel to work in these offices, a school for telegraph was opened in 1861.

Although there are some studies on the general situation in the Ottoman Empire of telegraph services, there is not enough research on the telegraph administration offices in the provinces. Therefore, as a local research, we deal with the Telegraph Administration Office of Giresun and the construction of its telegraph building. During the researching of literature on the subject, we did not meet any specific study related to the topic. However, the topic has been partly evaluated in the Ph.D thesis³ of Oktay Karaman and the book named *Doğu Karadeniz Araştırmaları*⁴ of Ayhan Yüksel. In this study, we will use both the above-mentioned studies and documents of Prime Ministry Ottoman Archive, yearbooks of Trabzon together with other research works.

The aim of this paper is to make a first study on the Telegraph Administration of Giresun which is a provincial city and the construction of its telegraph building.

Key Words: Giresun, Telegraph Office, Telegraph, Telegraph Administration Office

Giriş

Telgrafın tarihî seyrine baktığımızda dünyada ilk olarak havai telgrafın kullanıldığını görmekteyiz. Havai telgraf ilk önce 1794 yılında Fransa'da Paris – Lille şehirleri arasında çekilen telgraf hattı ile kullanılmaya başlanmıştır. Bundan sonra Fransa'yı diğer Avrupa ülkeleri takip etmiştir⁵. Elektrikli telgraf ise ABD'li Samuel Morse (1791 – 1872) tarafından 1837 yılında icat edilmiştir. Elektrikli telgrafla haberleşme ise 24 Mayıs 1844'te New York – Baltimor arasında çekilen hatta yapılmıştır⁶.

Telgraf, Osmanlı Devleti'nde ise 1853 – 56 Kırım Savaşı sırasında kullanılmaya başlanmıştır. Osmanlı ülkesinde ilk telgraf hattı Kırım Harbi sırasında 1855 yılında askerî amaçlı olarak hizmete girmiştir. İlk sivil telgraf hattı Varna – Şumnu – Rusçuk – Bükreş

³Karaman, Oktay, *aynı tez*, s. 50 – 52.

⁴Yüksel, Ayhan, *aynı eser*, s. 111 – 114.

⁵Kaçar, Mustafa, *Osmanlı Telgraf İşletmesi (1854 – 1871)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1986, s. 2 – 5.

⁶Kaçar, Mustafa, *aynı tez*, s. 6 – 10.

hattı olarak hizmete açılmıştır. Aynı yıl (15 Eylül 1855) İstanbul – Edirne – Şumnu hattı da hizmet vermeye başlamıştır⁷.

Telgrafın XIX. yüzyılın ikinci yarısında, Anadolu’da yaygınlaşmaya başladığı görülmektedir. Anadolu’da önce İngilizlerin Londra – Bombay telgraf hattının bir bölümünü teşkil eden ve yapımına 1858 yılında başlanan Üsküdar, İzmit, Ankara, Yozgat, Sivas, Harput, Diyarbakır, Mardin, Cizre, Musul, Kerkük güzergahlarını takip ederek Bağdat’a ulaşan Üsküdar – Bağdat hattı, 1861 yılında işletmeye açılmıştır⁸. Bu hattın yapılması Anadolu’nun içlerine kadar yeni telgraf hatlarının kurulmasını teşvik etti. Bundan sonra peyderpey Anadolu’nun en uç bölgelerine kadar telgraf hatlarının hızlı bir şekilde yayıldığı görülmektedir.

Üsküdar – Bağdat hattının yapılmasından kısa bir süre sonra, Sivas’tan doğuya Erzurum’a ve Karadeniz bölgesindeki şehirlere hatların çekilmesi çalışmaları başlamıştır. Önce 1864 yılında Sivas - Erzincan hattı tamamlanarak hizmete açılmıştır⁹. Daha sonra 28 Aralık 1865 tarihinde Erzincan’dan Kars’a kadar uzanan telgraf hattı kullanıma girmiştir. 18 Ekim 1866 tarihinde de Erzurum – Van hattı tamamlanmıştır. Böylece İstanbul’dan Van’a kadar olan telgraf hattı işletmeye açılmıştır¹⁰.

Sivas’tan Kars ve Van’a kadar olan hatlar döşenirken Erzincan’dan hem Trabzon’a hem de Şebinkarahisar’a telgraf hatları çekilmiştir. Erzincan’dan Gümüşhane üzerinden Trabzon’a ulaşan hat, 1864 yılı sonlarında bitirilerek hizmete açılmıştır. Bu hat daha sonra Batum’a kadar uzatılmıştır. 31 Mayıs 1866 tarihinde ise Erzincan’dan Şebinkarahisar’a bir hat çekilmiştir¹¹. Ayrıca 1864 yılında Yozgat’tan Amasya üzerinden Samsun’a da telgraf hattı çekilerek hizmete sunulmuştur¹². Böylece Giresun’un güneyi, batısı ve doğusunda bulunan şehirlere telgraf hatları gelmiştir. Artık bundan sonra telgraf hattının güzergâhında Giresun bulunmaktadır.

Giresun’a Telgraf Hattının Çekilmesi

1868 yılına geldiği vakit artık Osmanlı coğrafyasında büyük kentlerin hepsine telgrafın ulaştığı görülmektedir. Nitekim 1869 yılında ülke içindeki telgraf hatlarının uzunluğu 25.137 kilometreye ulaşmıştı¹³. Aynı dönemde Giresun’un çevresinde bulunan şehirlerde de (Samsun, Trabzon, Şebinkarahisar) telgraf bulunmakta idi. Bu tarihlerde Giresun’a da bir telgraf hattı çekilmesi için çalışmalar başlamıştır. Nitekim ilk olarak 1868

⁷Hacısalihioğlu, Neriman Ersoy, “Kırım Savaşında Haberleşme: Varna Telgraf Hattı Şebekesi”, *Savaşın Barışa: 150. Yıldönümünde Kırım Savaşı ve Paris Antlaşması (1853 – 1856) 22 – 23 Mayıs 2006 Bildiriler*, İstanbul 2007, s. 119 - 130; Yazıcı, Nesimi, “Tanzimat Döneminde Osmanlı Haberleşme Kurumu”, *150. Yılında Tanzimat*, Yayına Haz. Hakkı Dursun Yıldız, Ankara 1992, s. 180 – 187; Kaçar, Mustafa, *aynı tez*, s. 40 vd.

⁸Davison, Roderic H., “Osmanlı İmparatorluğu’na Elektrikli Telgrafın Girişi”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, (Çev. Durdu Mehmet Burak), Sayı: 14, Ankara 2003, s. 354; Nesimi Yazıcı, *aynı makale*, s. 201.

⁹Okan, Ayşegül, *The Ottoman Postal and Telegraph Services In The Last Quarter of The Nineteenth Century*; The Atatürk Institute for Modern Turkish History, Boğaziçi University, İstanbul 2003, s. xxxiii - xxxiv; Kaçar, Mustafa, *aynı tez*, s. 86 vd.

¹⁰Kaçar, Mustafa, *aynı tez*, s. 88 – 92.

¹¹Kaçar, Mustafa, “Osmanlı Telgraf İşletmesi”, *Çağın Yakalayan Osmanlı*, Yayına Hazırlayan: Ekmeleddin İhsanoğlu, İstanbul 1995, s. 93; Kaçar, Mustafa, *aynı tez*, s. 91.

¹² Kaçar, Mustafa, *aynı makale*, s. 93 – 94.

¹³ Davison, Roderic H., *aynı makale*, s. 355.

yılında Şebinkarahisar'dan Giresun'a bir telgraf hattı çekilmesi için ilk teşebbüsün gerçekleştiği görülmektedir.

Dönemin Trabzon Valisi Esad Muhlis Paşa 22 Muharrem 1285 [15 Mayıs 1868] tarihinde Sadaret'e gönderdiği arızada Şebinkarahisar'dan Giresun'a kadar bir telgraf hattı çekilmesini teklif etmiş ve yapılacak masraflar ve ihtiyaçlar hakkında da bilgi vermiştir. Bu bilgilere göre, Giresun ve Şebinkarahisar arasındaki hattın çekilmesi için "... *mezkûr kasabalar beyninde olan yigirmi dört sâ'atlik mesâfe için beş yüz kırk kankal tel ve doksan topbaşı ve bin yedi yüz filcanın telgraf idâresinden celbi lâzım geleceği ve ma'a ihtiyât ikibin direk ile yevmiye yetmiş ameleye lüzûm görüneceği...*" anlaşılmaktadır¹⁴. Ancak bu girişimden sonuç alınmadığı için Esad Muhlis Paşa, 16 Rabi'ü'l-evvel 1285 [7 Temmuz 1868] tarihinde konuyu Sadaret'e ikinci defa iletmiştir¹⁵. Muhlis Paşa'nın Sadaret'e gönderdiği yazıda, telgraf hattı ve Giresun'da yapılması planlanan telgrafhane binasının masraflarının kasaba halkı tarafından karşılanacağı da ifade edilmiştir¹⁶.

Ancak 1868 yılında Şebinkarahisar'dan Giresun'a telgraf hattı çekilmesi için yapılan girişimlerinden bir sonuç alınamamıştır¹⁷. Bunun üzerine Giresun'a telgraf hattı, 1869 yılında Tirebolu üzerinden Trabzon'dan çekilmiştir¹⁸.

Giresun ile Trabzon arasındaki telgraf hattının çekilmesinden yaklaşık 20 yıl sonra Giresun ile Samsun arasında da bir telgraf hattı çekilerek hizmete açılmıştır. Bu hattın tamamlandığını 1888 – 1892 yılları arasında Trabzon Valiliği yapan Ali Paşa'nın¹⁹ 26 Teşrin-i sâni sene 306 [7 Şubat 1891] tarihinde Saray'a çektiği telgraftan öğreniyoruz²⁰. Böylece Giresun, hem doğusu hem de batısında bulunan şehirlerle telgrafla haberleşme imkânına kavuşmuştur.

Telgrafhane Binası İnşası

Giresun'a telgraf hattı çekildikten sonra hizmet sunumu için bir telgrafhane binasına ihtiyaç duyulmuştur. 1868 yılında Şebinkarahisar'dan Giresun'a telgraf hattı çekilmesi istenirken bir telgrafhane binası yapılması da planlanmakta idi²¹. Nitekim 1871 yılında Giresun'da bir telgrafhane binası olduğu görülmektedir²². Ancak yapılması

¹⁴ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, A. MKT. MHM., 422/39, lef: 7.

¹⁵ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, A. MKT. MHM., 422/39, lef: 6. Belgede Esad Muhlis Paşa'nın ikinci talebi şu şekilde yer almaktadır: "...22 M. sene 85 târihiyle takdîm olunan arizâ-i kemterânemde ber-tafsîl arz ve istid'a kılınmış ise de henüz irâde-i aliyye-i sadâret-penâhî şeref-vürûd itmediğine ve ahâlî-i merkûme ise şu arzû ve istid'âların tervîc ve is'âfî niyâzıyla her-bâr ihtârdan gayr-i hâli bulunduklarına mebnî be-tekrâr arz ve niyâz-ı keyfiyete ibtidâr kılınmağla..."

¹⁶ Aynı belgede "... Karahisar-ı Şarkî teline rabt idilmek üzere Giresun kasabasına bir hatt-ı telgraflı temdidîyle kasaba-i mezkûrede bir telgrafhane inşası bâ-mazbata istid'â ve telgrafhane için yüz aded Osmanlı lirasının ba'zı mu'teberân tüccâr ve âhâlî taraflarından ma'a'l-memnûniye i'tâ kılınacağından başka lâzım gelen direk ve amelenin dahi âhâlden tesviye idileceği ta'ahhüd ve inbâ olunması üzerine..." şeklindeki ifadelerle masrafların karşılanacağı belirtilmektedir.

¹⁷ Konuyla ilgili yaptığımız literatür ve katalog taramalarında, bu girişimlerden neden sonuç alınmadığına dair bir bilgiye ulaşamadık.

¹⁸ Karaman, Oktay, *aynı tez.*, s. 50.

¹⁹ Mahmut Goloğlu Ali Paşa için "Beyefendi" unvanını kullanmıştır. Bkz. Goloğlu, Mahmut, *Trabzon Tarihi (Fetihten Kurtuluşu Kadar)*, Yayına Haz. Veysel Usta, Trabzon 2000, s. 146 – 147. Trabzon Valiliği'nin internet sayfasında ise "Paşa" unvanı kullanılmıştır. Bkz. <http://www.trabzon.gov.tr/vali/cov.aspx>.

²⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Y. PRK. UM, 19/103.

²¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, . Dahiliye nr. 82662, lef: 6.

²² Emecen, Feridun, "Giresun", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 14, İstanbul 1996, s. 82.

düşünülen bu binanın yapılmadığı ve muhtemelen şehirde bulunan binalardan birinin telgrafhaneye dönüştürüldüğü kanaatindeyiz. Çünkü 1887 yılında yeni telgrafhane binası yapılması kararlaştırılırken eski telgrafhane binasının haraplığından bahsedilmektedir. Bu bilgi binanın eski bir bina olduğu görüşünü doğrulamaktadır.

Ancak bu binanın harap durumda bulunması, çarşıya ve iskeleye uzak olmasından dolayı gelirin az olması sebebiyle yeni bir telgrafhane yapılmasına karar verilmiştir²³. Yapılmasına karar verilen telgrafhane binası ile ilgili Giresun Meclis-i İdâresi bir açık eksiltme ihalesi yapmıştır. Açık eksiltme pusulasında binanın yeri ve inşaat ile ilgili detaylı bilgiler bulunmaktadır.

Münakasa pusulasında verilen bilgilere göre, yeni telgrafhane binasının Giresun iskelesi yakınlarında Çilingiroğlu arsasının deniz tarafında bulunan bir yerde inşa ettirilmesi kararlaştırılmıştır. İhaleye Şahbazoğlu Usta Panayot ve Kapudan Yorgi Efendi isimli iki müte'ahhid katılmış ve yapılan açık eksiltme sonucu ihaleyi 22. 000 guruşa²⁴ Kapudan Yorgi Efendi kazanmıştır.

Makalemizin ekler bölümünde verdiğimiz pusulada ayrıca binanın inşasında yapılması gereken işler ve kullanılacak inşaat malzemeleri ile binanın hangi cephesine hangi malzemenin kullanılacağı da detaylı bir şekilde yer almaktadır. Buradaki bilgiler o dönemde Karadeniz bölgesinde kullanılan inşaat malzemeleri ve bina yapımında dikkat edilen hususlar açısından da önemlidir.

Telgrafhanenin inşaat masrafları ise, eski telgrafhane binası²⁵ 8.000 guruş bedel ile müteahhide verilerek, ayrıca 14.000 kuruştan daha önce harcanmasına izin verilen 6.600 kuruş düşülerek üst tarafı olan 7.400 kuruşun da bütçe dahilinde ödenmesi yoluyla temin edildiği görülmektedir²⁶. Telgrafhanenin yapılmasına 18 Muharrem 305 [6 Ekim 1887] tarihli irâde-i seniyye ile izin verilmiştir²⁷. Bu kararın uygulanması için de 10 S. 305 [27 Ekim 1887] tarihinde Posta ve Telgraf Nezâreti'ne yazı yazılmıştır. Böylece telgrafhanenin yapılması için resmi işlemler tamamlanmıştır.

Telgrafhanenin inşaatına başlama ve hizmete açılış tarihleri hakkında bir bilgiye ulaşamadık. Ancak bazı kaynaklardan elde ettiğimiz bilgiler bu telgrafhane binasının yapılıp hizmete açıldığını göstermektedir. Gerek 1907 yılında Giresun çarşısında çıkan yangında telgrafhanenin etkilenmesi ve gerekse 1915 yılında İskele Meydanı'nda yol genişletme çalışmaları²⁸ sırasında hazırlanan krokide²⁹ bir telgrafhane binası bulunması bu görüşümüzü doğrulamaktadır. Yukarıda bahsettiğimiz gibi 1907 yılında meydana gelen bir yangından telgrafhane de etkilenmiştir.

²³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İ. Dahiliye nr. 82662, lef: 4'te bu durum şu şekilde ifade edilmektedir: "Giresun telgraf ve postahânesinin iskele ve çarşuya bu'd-ı mesâfesi cihetle vâridât irâs-ı nakısa itmekte olmasıyla beraber gayetle harâb olub ilerüde derûnunda ifâ-yı vazîfe dahi müşkil olacağmdan...".

²⁴ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İ. Dahiliye, nr. 82662, lef: 6. Telgrafhanenin inşa bedeli Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İ. Dahiliye, nr. 82662, lef: 2'de şu şekilde ifade edilmektedir: "...yeni telgrafhânenin de mecâdi 19 guruş hesâbıyla yığirmi iki bin guruş masrafta vücûda gelebileceğinden ...".

²⁵ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İ. Dahiliye, nr. 82662, lef: 4'te Giresun'un eski telgrafhane binasının yeri hakkında şu bilgiler yer almaktadır: "... atik telgrafhâne civârında bulunan hükûmet konağının dahî geçende hedm olunduğı sebebiyle...".

²⁶ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, DH. MKT, 1458/41.

²⁷ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İ. Dahiliye, nr. 82662.

²⁸ Yüksel, Ayhan, *Giresun Tarihi Yazıları*, İstanbul 2007, s. 99 – 103.

²⁹ Bu krokiden beni haberdar eden ve fotokopisini göndererek makalemde kullanmama izin veren Ayhan Yüksel Bey'e teşekkür ederim.

25 Şubat 1907 tarihinde Giresun çarşısında çıkan yangında 14 mağaza ile bir gazino ve bir otel yanmış ve 20.000 liradan fazla hasar meydana gelmiştir. Ancak herhangi bir insan kaybı olmamıştır³⁰. Yangın, sigorta bedelinden istifade etmek için manifatura tacirlerinden ve Ermeni cemâatinden Bağdadlıyan Manuk, Leon ve Artin kardeşler tarafından kasten çıkarılmıştır³¹. Bu yangından Giresun telgrafhanesi de etkilenmiş ve telgrafhane içinde bulunan kasa, evrak ve defterler Giresun Posta Kâtibi Hüseyin Efendi tarafından kurtarılmıştır³².

Giresun Telgraf İdaresi

Osmanlı Devleti'nde ilk telgraf hatlarının döşenmesiyle birlikte 1855 yılında Sadaret'e bağlı bir telgraf müdürlüğü kurulmuştur. Bu göreve de 29 Mart 1855 tarihinde Tercüme Odası halifelerinden Billurizâde Mehmet Bey tayin edilmiştir. Bu tarihten 1871 yılına kadar telgraf teşkilatı bir müdürün yönetiminde kalmıştır. Müdürlük önce 2 Şubat 1870 tarihinde Posta Nezareti ile birleşmiş ve Dahiliye Nezareti'ne bağlanmıştır. Daha sonra 21 Eylül 1871 tarihinde ise Posta ve Telgraf Nezareti teşkil edilmiştir³³.

Telgraf Müdürlüğü ilk teşkilatlanmasını İstanbul'da yapmış ve 1861 yılına ait bir yönetmelikle İstanbul teşkilatı düzenlenmiştir³⁴. İstanbul'a paralel olarak taşrada da zamanla telgraf idarelerinin kurulduğu görülmektedir. Bu çerçevede telgraf hatlarının ulaştığı Osmanlı coğrafyasının değişik yerlerinde merkezlerin büyüklüğüne göre bir yapılanmaya gidilmiştir. Bu merkezlerde telgrafhanenin konumuna göre değişik personel görevlendirilmekte idi. Telgrafhanelerde, müdür, Türkçe ve Fransızca haberleşme elemanları, mûşil-i muharrerat (telgraf dağıtıcısı), şakırdan, çavuş ve makineciler bulunmakta idi³⁵.

Taşrada telgraf merkezlerinin sayısının hızla arttığı görülmektedir. Nitekim telgrafhane sayısı 1860'da 44, 1863'te 63, 1864'te 77, 1865'te 93, 1867'de 127, 1870 yılında ise 301'e ulaşmıştır³⁶.

Giresun telgraf idaresi ve telgrafhanede görev yapan personel hakkındaki bilgileri Trabzon Vilâyeti salnamelerinden öğrenmekteyiz³⁷. 1286/1869 yılına ait Trabzon Vilayeti salnamesindeki kayıtlara göre, Giresun telgrafhanesinde sadece bir personel görev yapmaktadır. O da Telgrafhane Müdürü Rauf Bey'dir³⁸. 1870 yılında telgrafhanedeki

³⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, DH. MKT, 1140/23, lef: 3.

³¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, DH. MKT, 1140/23, lef: 1.

³² Başbakanlık Osmanlı Arşivi, DH. MKT, 1139/21.

³³ Yazıcı, Nesimi, *aynı makale*, s. 188 – 189; Aynı müellif, "Tanzimat Döneminde Osmanlı Posta Örgütü", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt: VI, İstanbul 1985, s. 1649.

³⁴ Yazıcı, Nesimi, "Tanzimat Döneminde Osmanlı Haberleşme Kurumu", s. 190 – 192.

³⁵ Yazıcı, Nesimi, *aynı makale*, s. 192.

³⁶ Yazıcı, Nesimi, *aynı makale*, s. 194 – 195.

³⁷ Trabzon Vilayeti'ne ait ilki 1286 sonuncusu 1322 yılına ait 22 adet salname bulunmaktadır. Bu salnameler Kudret Emiroğlu tarafından transkribe edilerek orijinal sayfaları ile birlikte yayımlanmıştır. Salnamelerde sayfa numarası olarak verdiğimiz ilk rakam salnemenin orijinal sayfa numarası diğeri ise transkribe edilmiş olan sayfanın numarasıdır. Yine salnamelerde bir isim birliği olmadığından referans verirken bir karışıklığa meydan vermemek için, hepsinin ismini Trabzon Vilayeti Salnamesi şeklinde verdik.

³⁸ Kudret Emiroğlu Raif olarak okumuştur. *Trabzon Vilâyeti Sâlnâmesi*, Def'a: 1, Trabzon 1286 (1869), Hazırlayan: Kudret Emiroğlu, Ankara 1993, s. 60/131.

personel sayısı dörde çıkmış ve telgrafhane müdürü değişmiştir. 1870 yılında telgrafhanede çalışan personel şunlardır³⁹.

Giresun Telgraf Müdürü	Feyzi Efendi
Fransızca Başmemuru	Flokrasi
Türkçe Muhabere Memuru	Mehmet Tevfik Efendi
Fevkalade Muhabere Memuru	Ali Efendi

Trabzon Vilayeti Salnamelerinden istifade ederek 1869 – 1904 yılları arasında Giresun Telgrafhanesinde çalışan personelin listesini çıkararak makalemizin ekine koyduk. Bu süre zarfında Rauf Bey (1869), Feyzi Efendi (1870 – 1876, 1881), Ahmet Efendi (1878 – 1879), Lütfi Efendi (189 – 1895), Nuri Efendi (1900 – 1901), Nureddin Efendi (1903 – 1904) Telgrafhane Müdürü olarak görev yapmışlardır. Telgrafhanede önceleri “Fransızca Başmemurluğu” sonraları “Lisân-ı Ecnebi Başmemurluk”larında ise Flokrasi Efendi⁴⁰ ile Ohannes Efendi bulunmuşlardır.

İncelediğimiz süre zarfında memuriyetlerin isimlerinin ve konularının değiştiği, telgraf ve posta idaresinin birleşip ayrıldığı görülmektedir. Telgrafhane idaresinde kurumsallaşmanın ancak 1900’lerin başlarında gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Giresun Telgrafhanesi’nde çalışan personelin işlerini iyi yaptıkları ve başarılı çalışmalarda buldukları görülmektedir. Bu cümleden olarak mesela 20 Nisan 315 [2 Temmuz 1899] tarihinde Sadarete yazılan yazıda “*hüsn-i hizmetlerine binâ’en*” Giresun Telgraf ve Posta Merkezi Müdürü Lütfi Efendi’nin müceddeden sâlise ve Posta Kâtibi Hacı Nuri Efendi’nin râbi’a rütbeleriyle taltif edilmesi istenmektedir⁴¹.

Yine daha önce bahsettiğimiz yangında Telgrafhanenin içinde bulunan malzemeleri kurtaran Posta Kâtibi Hacı Nuri Efendi’nin beşinci rütbeden Mecîdî nişanı ile taltif edilmesi için Posta ve Telgraf Nezareti tarafından 1 Ocak 1907 tarihinde teklifte bulunulmuştur⁴².

Sonuç

Osmanlı Devleti’nde önce askerî amaçla kullanılmaya başlayan telgraf, zamanla ülkenin her tarafına yayılmıştır. 1869 yılında Giresun’a Trabzon’dan bir telgraf hattı çekilerek haberleşmeye açılmıştır. Telgraf hattının Giresun’a gelmesi ile birlikte önce eski bir bina telgrafhane olarak kullanılmıştır. Ancak bu binanın haraplığı, çarşıya ve iskeleye uzak olması sebebiyle iskele meydanında yeni bir telgrafhane inşa ettirilmiştir. Bu Telgrafhane XX. yüzyıl başlarına kadar hizmet vermeye devam etmiştir. Böylece günümüzde modern olarak hizmet veren haberleşme kurumlarının temelleri Giresun’da da atılmıştır.

³⁹Trabzon Vilâyeti Sâlnâmesi, Def’a: 2, Trabzon 1287 (1870), Hazırlayan: Kudret Emiroğlu, Ankara 1993, s. 68/143.

⁴⁰ Fransızca başmemurunun ismi salnamelerde sonraki yıllarda, Filokris, Filoklis, Filiklos, şeklinde geçmektedir. Muhtemelen bu isimler aynı memurun değişik şekilde yazılan isimleridir.

⁴¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, DH. MKT, 2195/113.

⁴² Başbakanlık Osmanlı Arşivi, DH. MKT, 1139/21.

KAYNAKÇA**A-Arşiv Belgeleri**

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, A. MKT. MHM., 422/39; 2195/113; 1458/41; 1140/23; 1139/21.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Y. PRK. UM, 19/103.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, . Dahiliye nr. 82662, lef: 6.

B- Kitap ve Makaleler

Davison, Roderic H., “Osmanlı İmparatorluğu’na Elektrikli Telgrafın Girişi”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, (Çev. Durdu Mehmet Burak), Sayı: 14, Ankara 2003, s. 354.

Emecen, Feridun, “Giresun”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 14, İstanbul 1996.

Goloğlu, Mahmut, *Trabzon Tarihi (Fetihten Kurtuluşa Kadar)*, Yayına Haz. Veysel Usta, Trabzon 2000.

Hacısalihioğlu, Neriman Ersoy, “Kırım Savaşında Haberleşme: Varna Telgraf Hattı Şebekesi”, *Savaştan Barışa: 150. Yıldönümünde Kırım Savaşı ve Paris Antlaşması (1853 – 1856) 22 – 23 Mayıs 2006 Bildiriler*, İstanbul 2007.

Kaçar, Mustafa, *Osmanlı Telgraf İşletmesi (1854 – 1871)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1986.

Kaçar, Mustafa, “Osmanlı Telgraf İşletmesi”, *Çağın Yakalayan Osmanlı !*, Yayına Hazırlayan: Ekmeleddin İhsanoğlu, İstanbul 1995.

Karaman, Oktay, *Giresun Kazası (1850 – 1900)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum 1999.

Okan, Ayşegül, *The Ottoman Postal and Telegraph Services In The Last Quarter of The Nineteenth Century*; The Atatürk Institute for Modern Turkish History, Boğaziçi University, İstanbul 2003.

Yazıcı, Nesimi, “Tanzimat Döneminde Osmanlı Posta Örgütü”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt: VI, İstanbul 1985.

Yazıcı, Nesimi, “Tanzimat Döneminde Osmanlı Haberleşme Kurumu”, *150. Yılında Tanzimat*, Yayına Haz. Hakkı Dursun Yıldız, Ankara 1992.

Yüksel, Ayhan, *Doğu Karadeniz Araştırmaları*, İstanbul 2005.

Yüksel, Ayhan, *Giresun Tarihi Yazıları*, İstanbul 2007.

C-Süreli Yayınlar

Trabzon Vilayeti salnameleri Kudret Emiroğlu tarafından transkribe edilerek orijinal sayfaları ile birlikte yayınlanmıştır.

Trabzon Vilâyeti Sâlnâmesi, Def’a 1, Trabzon 1286 (1869); Def’a 2, 1287 (1870); Def’a 3, 1288 (1871); Def’a 4, 1289 (1872); Def’a 5, 1290 (1873); Def’a 6, 1291 (1874); Def’a 7, 1292 (1875); Def’a 8, 1293 (1876); Def’a 9, 1294 (1877); Def’a 10, 1295 (1878); Def’a 11, 1296 (1879); Def’a 12, 1298 (1881); Def’a 13, 1305 (1888); Def’a 14, 1309 (1892); Def’a 15, 1311; Def’a 16, 1313; Def’a 18, 1318; Def’a 19, 1319; Def’a 21, 1321; Def’a 22, 1322.

EKLER

Ek 1: TRABZON VİLAYETİ SALNAMESLERİNE GÖRE GİRESUN TELGRAF İDARESİ PERSONELİ (1869 – 1904)

YILLAR	İDARİ BİRİMLER	PERSONEL ADI
1286 (1869) ⁴³	Giresun Telgraf Müdürü	Rauf Bey
1287 (1870) ⁴⁴	Giresun Telgraf Müdürü	Feyzi Efendi
	Fransızca Başmemuru	Flokrasi
	Türkçe Muhabere Memuru	Mehmet Tevfik Efendi
	Fevkalade Muhabere Memuru	Ali Efendi
1288 (1871) ⁴⁵	Giresun Telgrafhanesi Müdürü	Feyzi Efendi
	Şeftepoz	Filokris
	Muhabere Memuru	Ali Efendi
	Fevkalade Muhabere Memuru	Ahmet Naili Efendi
1289 (1872) ⁴⁶	Giresun Telgraf ve Posta Müdürü	Feyzi Efendi
	Lisân-ı Ecnebi Baş Memuru	Mösyö Filokris
	Memuru	Ali Efendi
	Memuru	Ahmet Naili Efendi
1290 (1873) ⁴⁷	Giresun Telgraf ve Posta Müdürü	Feyzi Efendi
	Lisân-ı Ecnebi Baş Memuru	Mösyö Filiklos
	Muhabere Memuru	Ali Efendi
1291 (1874) ⁴⁸	Giresun Telgraf ve Posta Müdürü	Feyzi Efendi
	Lisân-ı Ecnebi Baş Memuru	Mösyö Filiklos
	Muhabere Memuru	Raif Efendi
1292 (1875) ⁴⁹	Giresun Telgraf ve Posta Müdürü	Feyzi Efendi
	Lisân-ı Ecnebi Baş Memuru	Filiklos Efendi
	Muhabere Memuru	Raif Efendi
1293 (1876) ⁵⁰	Giresun Telgraf ve Posta Müdürü	Feyzi Efendi
	Lisân-ı Ecnebi Baş Memuru	Filiklos Efendi
	Muhabere Memuru	Raif Efendi
1294 (1877) ⁵¹	Giresun Telgraf ve Posta Müdürü	Salnamede kaydedilmemiş.
	Lisân-ı Ecnebi Baş Memuru	“
	Muhabere Memuru	“
1295 (1878) ⁵²	Giresun Telgraf ve Posta Müdürü	Ahmet Efendi
	Lisân-ı Ecnebi Baş Memuru	Yok
	Muhabere Memuru	Şakir Efendi
1296 (1879) ⁵³	Giresun Telgraf ve Posta Müdürü	Ahmet Efendi
	Lisân-ı Ecnebi ve İttihad Postası Memuru	Ohannes Efendi
	Muhabere Memuru	Şakir Efendi

⁴³ Trabzon Vilâyeti Sâlnâmesi, Def'a 1, Trabzon 1286 (1869), s. 60/131.

⁴⁴ Trabzon Vilâyeti Sâlnâmesi, Def'a 2, Trabzon 1287 (1870), s. 68/143.

⁴⁵ Trabzon Vilâyeti Sâlnâmesi, Def'a 3, Trabzon 1288 (1871), s. 74/155.

⁴⁶ Trabzon Vilâyeti Sâlnâmesi, Def'a 4, Trabzon 1289 (1872), s. 73/157.

⁴⁷ Trabzon Vilâyeti Sâlnâmesi, Def'a 5, Trabzon 1290 (1873), s. 66/143.

⁴⁸ Trabzon Vilâyeti Sâlnâmesi, Def'a 6, Trabzon 1291 (1874), s. 68/149.

⁴⁹ Trabzon Vilâyeti Sâlnâmesi, Def'a 7, Trabzon 1292 (1875), s. 83/225.

⁵⁰ Trabzon Vilâyeti Sâlnâmesi, Def'a 8, Trabzon 1293 (1876), s. 83/219.

⁵¹ Trabzon Vilâyeti Sâlnâmesi, Def'a 9, Trabzon 1294 (1877), s. 76/77-155/157.

⁵² Trabzon Vilâyeti Sâlnâmesi, Def'a 10, Trabzon 1295 (1878), s. 87/179.

⁵³ Trabzon Vilâyeti Sâlnâmesi, Def'a 11, Trabzon 1296 (1879), s. 104/215.

1298 (1881) ⁵⁴	Giresun Telgraf ve Posta Müdürü	Feyzi Efendi
	Lisân-ı Ecnebi ve İttihad Postası Memuru	Ohannes Efendi
	Muhabere Memuru	Şakir Efendi
1305 (1888) ⁵⁵	Telgraf Memuru	Fazlı Efendi
	Lisân-ı Ecnebi ve İttihad Postası Memuru	Yok
	Telgraf Muhabere Memuru	Tevfik Efendi
1309 (1892) ⁵⁶	Telgraf Memuru	Fazlı Efendi
	Telgraf Muhabere Memuru	Tevfik Efendi
1311 (1894/5) ⁵⁷	Telgraf Müdürü	Lütfi Efendi
	Telgraf Muhabere Memuru	Hakkı Efendi
1313 (1895/6) ⁵⁸	Telgraf Müdürü	Lütfi Efendi
	Telgraf Muhabere Memuru	Hafız Nuri Efendi
	Telgraf Müdürü	Nuri Efendi
1318 (1900) ⁵⁹	Muhabere Memuru	Hafız Efendi
	Muhaberat-ı Ecnebiye Kâtibi	Nuri Efendi
	Posta Kâtibi	Hacı Nuri Efendi
	Baş Kâtib	Feyzi Efendi
	Telgraf Müdürü	Nuri Efendi
1319 (1901) ⁶⁰	Muhabere Memuru	Hafız Efendi
	Muhaberat-ı Ecnebiye Kâtibi	Hüseyin Avni Efendi
	Posta Kâtibi	Hacı Nuri Efendi
	Telgraf ve Posta Müdürü	Nureddin Efendi
1321 (1903) ⁶¹	Muhabere Memuru	Hafız Nuri Efendi
	Muhaberat-ı Ecnebiye Kâtibi	Hüseyin Avni Efendi
	Posta Kâtibi	Nuri Efendi
	Telgraf ve Posta Müdürü	Nureddin Efendi
1322 (1904) ⁶²	Muhaberat-ı Dâhiliye Memuru	Hafız Nuri Efendi
	Muhaberat-ı Ecnebiye Memuru	Hüseyin Avni Efendi
	Posta Kâtibi	Hacı Nuri Efendi
	Telgraf ve Posta Müdürü	Nureddin Efendi

⁵⁴ Trabzon Vilâyeti Sâlnâmesi, Def'a, 12, Trabzon 1298 (1881), s. 123/253.

⁵⁵ Trabzon Vilâyeti Sâlnâmesi, Def'a, 13, Trabzon 1305 (1888), s. 235/477.

⁵⁶ Trabzon Vilâyeti Sâlnâmesi, Def'a, 14, Trabzon 1309 (1892), s. 222/453.

⁵⁷ Trabzon Vilâyeti Sâlnâmesi, Def'a, 15, Trabzon 1311, s. 232.

⁵⁸ Trabzon Vilâyeti Sâlnâmesi, Def'a, 16, Trabzon 1313, s. 223.

⁵⁹ Trabzon Vilâyeti Sâlnâmesi, Def'a, 18, Trabzon 1318, s. 182.

⁶⁰ Trabzon Vilâyeti Sâlnâmesi, Def'a, 19, Trabzon 1319, s. 112.

⁶¹ Trabzon Vilâyeti Sâlnâmesi, Def'a, 21, Trabzon 1321, s. 356.

⁶² Trabzon Vilâyeti Sâlnâmesi, Def'a, 22, Trabzon 1322, s. 297.

Ek: 2

Telgrafhane binasının münakasa pusulası (Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İ. Dahiliye, nr. 82662, lef: 6.)

Ek 2:

Meclis-i İdâre-i
Giresun

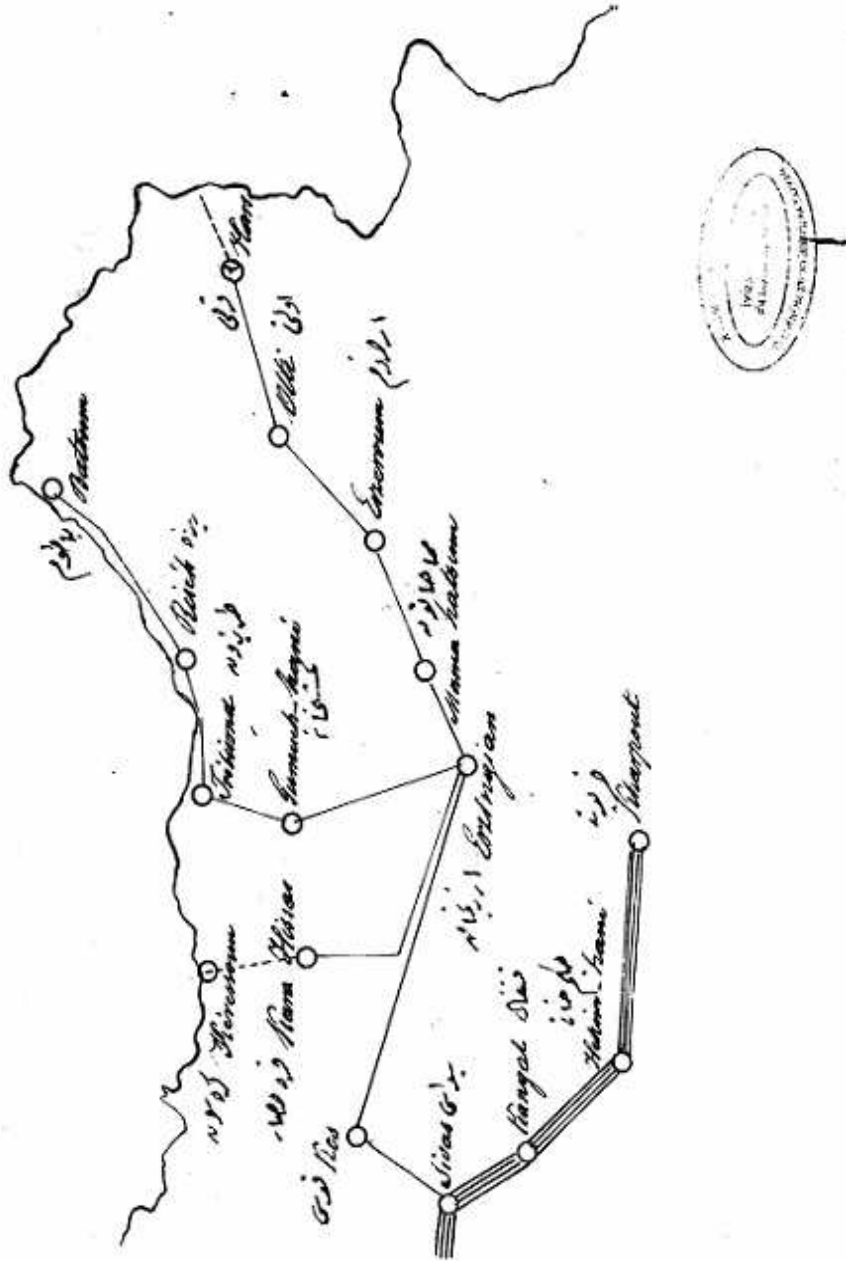
“Giresun iskelesi kurbunda ve Çilingiroğlu arsasının deniz cihetinde vâki‘ çukur mahalde binâ ve inşâsı mukarrer olan bir bâb telgrafhânenin mevki‘-i münâkasaya vaz‘ eylemiş olduğu cihetle şerâ‘iti ber-vech-i zîr beyân ve tafsîl olunur.

Şöyle ki, telgrafhâne on üç arşun tûlunda ve yedi arşun arzında ve sath-ı zemînden i‘tibâren dokuz arşun irtifâ‘ında olacaktır. Taşları Karadalık taşından ve kireci yerli kirecinden olmak ve binânın cihât-ı erba‘ası tâ saçağa kadar divâr olmak ve divâr kalınlıkları ve pencere açıklık ve yüksekliği resminde gösterildiği vechle yapılmak lâzımdır. Zemin kat divârı köşeleri oniki parmak irtifâ‘ından noksan olmamak ve birinci ve ikinci kat köşe taşları da yedibuçuk barmak çapında olmak ve yan cihetleri taşları köşelere muhâzî olub çâb üzerinde yapılmak ve köşe ve kârnisi? ve pencere ve saçakları yonma ve kusûr mahalleri ince burundan geçirülmek ve temelden zemîn katına kadar zikr ve medrese cihetleri Fransız kireciyle yapılab yüzü çimento ile derzlenmek ve deniz taraf taşları kenerlenmek? ve ebniye-i mezkûre inşâ‘atına lüzûm görünen taş ve kireç ve kum ve levâzımât-ı sâ‘irenin tedârik ve nakliyesi kâmilen müte‘ahhidine ‘â‘id olmak ve iki kum bir kireç karışdırılmak ve dâhilen inşâât ol bâbdaki resm-i dâhilisi mücibince inşâ kılınmak ve pencere ve kapu ve ma‘a câm çârçeve ve kapu vesâ‘ire tākımları ve meydân cihetine ahşâb şenşîn yapılmak ve boyalanmak ve üzerine kiremid çekilmek husûsları ve ‘l-hâsıl inşâât cihetiyle bi‘l-cümle mukteziyât kâmilen müte‘ahhidine râci‘ olmak ve icrâ kılınacak münâkasanın hâsıl eyleyeceği netice üzerine bi‘l-istîzân Telgraf ve Posta Nezâret-i aliyyesinden alınacak emr-i me‘zûniyet üzerine inşââta başlamak ve netice-i münâkasada tebeyyün idecek bedelden atık telgrafhânenin bedel-i mukarreri olan sekiz bin guruş ba‘de‘t-tenzîl kusûrundan nısfı peşin nısf-ı diğeri ceste ceste ikmâl-i inşââta değîn tesviye olunmak üzere sîm mecîdiye on dokuz guruşdan akcesi virilmek üzere tanzîm olunan münâkasa pusulasıdır.

Esâmî-i müte‘ahhid	Bedel-i münâkasası	Esâmî-i küfelâ	[Tarih]	Mahall-i istinkâf
Şahbazoğlu Usta Panayot 20 Kânûn-ı sâni 302	25 000		Fî 20 Kânûn-ı sânî sene 302	Fî 4 Şubat sene 302 İstinkâf eyledim (Mühür Panayot)
Kapudan Yorgi Efendi 26 Kanûn-ı sâni 302	-2 500 22 500 500 22 000		Fî 26 Kânûn-ı sânî sene 302	

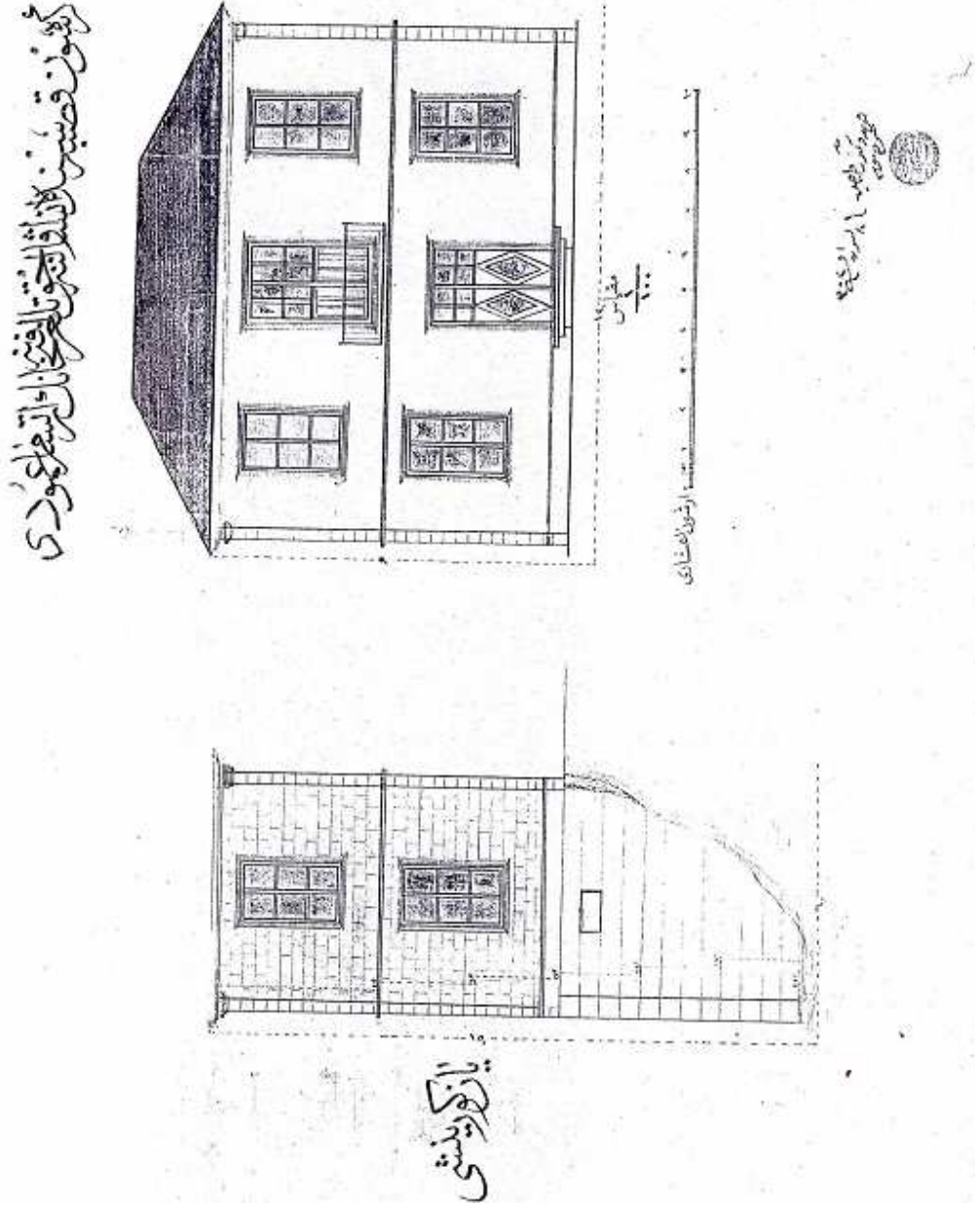
Telgrafhane binasının münakasa pusulasının transkripsiyonu (Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İ. Dahiliye, nr. 82662, lef: 6.)

Ek 3:

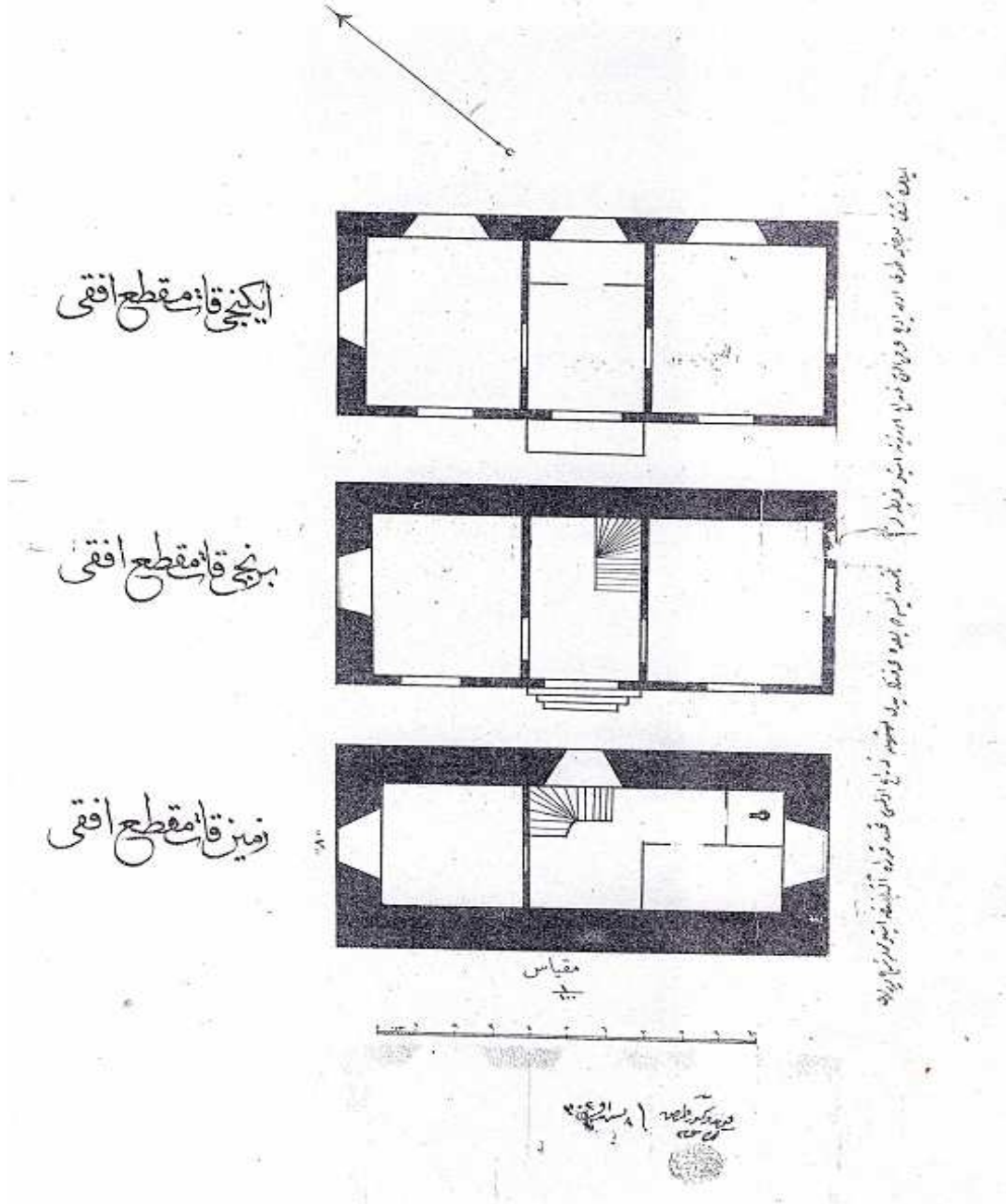
1868 yılında Şebinkarahisar'dan Giresun'a telgraf hattı çekilmesi ile için hazırlanan krokide Sivas'tan doğuya ve Doğu Karadeniz bölgesine çekilen telgraf hatları görülmektedir (BOA, A. MKT. MHM, 422/39, lef: 8).

Ek 4:

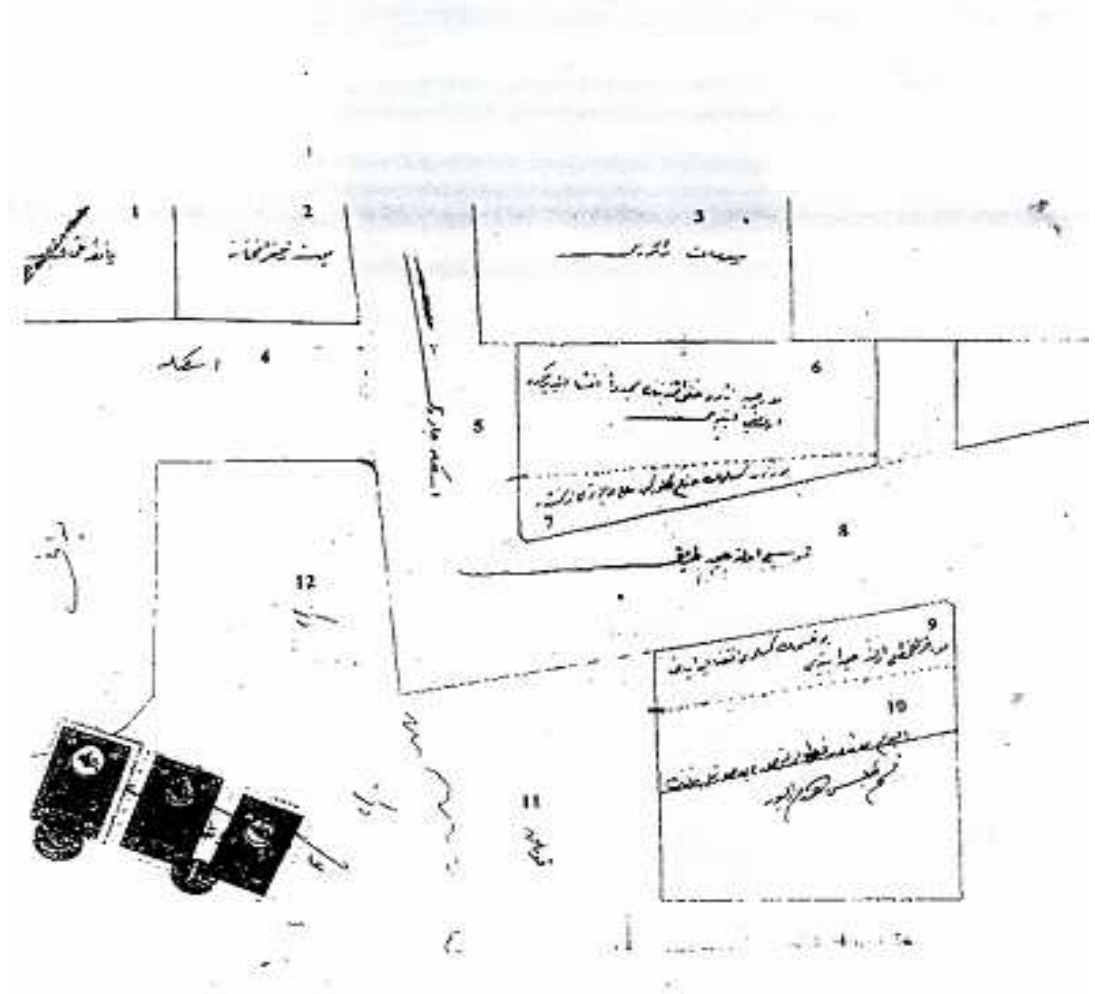
Giresun Telgrafhanesi'nin önden ve yandan görünüşü (BOA, İ. Dahiliye, nr. 82662, lef: 7)

Ek 5:

Giresun Telgrafhanesi'nin kesiti (BOA, İ. Dahiliye, nr. 82662, lef: 8)

Ek 6:

1) Bank-i Umumi, 2) Posta ve Telgrafhane, 3) Resûmat Dairesi, 4) İskele Meydanı, 5) İskele Caddesi, 6) Mürşinin katı (Hakkı Efendi'nin müceddeden işte emirde olduğu ebnyesi, 7) Baradan kesilmek, 8) Tıraş, 9) El-yevm butadan katı, 10) El-yevm butadan katı, 11) Kurtluk, 12) Deniz.

Giresun İskele Meydanı'nın krokisi (1915). Krokide görülen 2 numaralı bina Giresun Posta ve Telgrafhane binasıdır (Kroki Araştırmacı - Yazar Ayhan Yüksel'den temin edilmiştir).